

Alina Miruć

Rola pracownika socjalnego w krajach systemu "common law"

Studia Prawnoustrojowe nr 20, 165-175

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Alina Miruć

Katedra Prawa Administracyjnego

Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku

Rola pracownika socjalnego w krajach systemu *common law*

Wprowadzenie

Służby społeczne w ujęciu współczesnym przeznaczone są nie tylko dla potrzebujących jedynie pomocy materialnej. Inny bowiem wymiar ma obecnie praca socjalna jako działalność zawodowa pracowników socjalnych – i to przemawia za kształceniem wysoko wykwalifikowanych kadr, które sprostałyby nowym wymaganiom społeczeństwa i prawa. Nowe wyzwania w dziedzinie pomocy społecznej powodują, że pracownicy socjalni stoją przed coraz trudniejszymi zadaniami.

Na gruncie europejskim kształtowanie się zawodu pracownika socjalnego wiązało się z rozwojem demokratycznych systemów pomocy społecznej oraz z koniecznością przygotowania kadr profesjonalistów¹. Obecnie szczególnym obszarem oczekiwań wobec pracowników socjalnych jest nie tylko osiągnięcie przez nich wysokiego poziomu wykształcenia, lecz również włączenie w system kształcenia ustawicznego, które obejmuje: kształcenie do pełnienia zróżnicowanych ról i funkcji zawodowych; świadczenie podstawowych usług społecznych, pełnienie funkcji superwizyjnych, administracyjnych, konsultacyjnych, badawczych i nauczania; poprzedzenie kształcenia także w trybach innych niż stacjonarne; organizowanie form kształcenia uzupełniającego; udostępnienie możliwości szkolenia „zaawansowanego”, szczególnie tym, którzy obejmują stanowiska nauczycieli pracy socjalnej, stanowiska kierownicze w służbach społecznych i podejmują badania².

W większości państw europejskich podejmowane są formalne działania rządowych departamentów do spraw nauki i pracy socjalnej lub stowarzy-

---

¹ M. Kolankowicz, E. Zielińska, *Polityka społeczna, służby socjalne i kształcenie pracowników socjalnych w Europie*, Warszawa 1998.

² T. Kaźmierczak, *System dokształcania pracowników służb socjalnych w Polsce*, [w:] W. Warzywoda-Kruszyńska, J. Krzyszkowski (red.), *Kształcenie pracowników socjalnych w przeddzień rozszerzenia Unii Europejskiej*, Łódź 1999, s. 121.

szeń szkół pracy socjalnej w kierunku stanowienia prawnych regulacji działalności służb społecznych³. Przykładem takich państw są: Austria, Belgia, Republika Czech, Francja, Grecja, Polska, Hiszpania, Norwegia, Szwajcaria, Wielka Brytania⁴.

Ustanowienie minimalnych standardów w kontekście akceptowanych i uznawanych kompetencji oraz kwalifikacji profesjonalnych do pracy socjalnej doprowadziło do intensywnych działań mających na celu uregulowanie kwestii w poszczególnych krajach europejskich. Regulacje te znajdują swój wyraz w postaci przepisów prawnych określających cele, zadania, ramy programowe, okres i poziom kształcenia⁵.

Aktualnie kształcenie do profesji społecznych w Europie odbywa się na różnych poziomach i w różnych formach. Są to szkoły średnie, wyższe szkoły zawodowe, uniwersytety (kształące w systemie 3–3,5-letnich studiów licencjackich lub 4–5-letnich studiów magisterskich, najczęściej na pokrewnych kierunkach, takich jak socjologia, pedagogika, polityka socjalna). Pracownicy socjalni przygotowywani są w kilku specjalnościach: pracownik socjalny (*social worker*), pedagog społeczny (*community educator*), opiekun pracy społecznej z młodzieżą i społecznością lokalną (*youth community worker*)⁶. Należy także zaznaczyć, iż istotną rolę w europejskim wymiarze profesjonalizacji w zawodzie pracownik socjalny odgrywają programy współpracy w obszarze kształcenia do pracy socjalnej⁷.

Mimo różnych programów kształcenia do profesji społecznych w większości krajów można zauważyć pewne charakterystyczne tendencje. Do najważniejszych zaliczyć należałoby:

1) redukcję ogólnonarodowych jednolitych koncepcji kształcenia i promocję inicjatyw lokalnych, łączonych z ekonomiczno-socjalnymi oraz edukacyjno-kulturowymi uwarunkowaniami i potrzebami, które określają zarówno zakres usług pomocy społecznej, jak i możliwości zatrudnienia kształconych profesjonalistów;

---

³ Z raportu grupy ekspertów Rady Europy pod przewodnictwem D. Kramera, relacjonującego badania w 27 krajach.

⁴ W państwach, w których rządy w mniejszym stopniu ingerują w proces kształcenia pracowników socjalnych, widoczna jest większa swoboda decydowania o programach kształcenia (Dania, Estonia, Finlandia, Niemcy, Słowacja, Słowenia, Szwecja). Należy zwrócić uwagę na fakt, że wśród krajów europejskich są też takie, które charakteryzują się systematycznym poszerzaniem autonomii szkół kształcących pracowników socjalnych (np. Szwecja, Finlandia) oraz rozwojem wyspecjalizowanych organów i agencji.

⁵ E. Marynowicz-Hetka, A. Wagner, J. Piekarski, *Profesje społeczne w Europie. Z problemów kształcenia i działania*, Katowice 2001, s. 350.

⁶ J. Bragiel, A. Kurcz, *Pracownik socjalny. Wybrane problemy zawodu w okresie transformacji społecznej*, Opole 2002, s. 23 oraz A. Miruć, *Kształcenie w zawodzie „pracownik socjalny” w wymiarze europejskim*, „Administracja. Teoria. Dydaktyka. Praktyka” 2010, nr 3(20), s. 104 i n.

⁷ K. Frysztacki, *Perspektywa międzynarodowa jako czynnik rozwoju pracy socjalnej*, [w:] A. Kotlarska-Michalska (red.), *Obszary pracy socjalnej w teorii i praktyce*, Poznań 2002, s. 123.

2) nadanie procesowi kształcenia dla obszaru pracy socjalnej wyższego i bardziej ogólnego charakteru, mimo coraz bardziej różnicujących się specjalności zawodowych;

3) wypracowywanie różnych metod ewolucji pracy szkół socjalnych, ze względu na trudności w ocenie efektywności kształcenia, wynikające z narodowych różnicowań (np. Wielkiej Brytanii) i utrzymywania się różnic zawodowych między pracownikiem socjalnym, pedagogiem i opiekunem społecznym (pomimo faktu, że w każdym z tych zawodów można wskazać pracownika socjalnego);

4) walkę o podniesienie statusu zawodowego pedagogów społecznych, opiekunów i pracowników socjalnych poprzez wzbudzanie większego zainteresowania tymi profesjami na rynku pracy, bowiem charakterystyka studentów kształconych w obszarze pracy socjalnej ujawnia zdominowanie tego zawodu przez kobiety, mniejszości etniczne i inne mniej uprzywilejowane grupy;

5) próby wydłużenia procesu kształcenia, gdyż kształcenie realizowane w szkołach dwuletnich (poziom średni) ma bardziej praktyczny charakter i nie przygotowuje w pełni do realizacji nowych zadań pomocy społecznej⁸.

Celem niniejszego opracowania jest przybliżenie i analiza roli pracownika socjalnego w krajach systemu *common law*. Dlatego w jego treści znajdują się rozważania dotyczące m.in.: standardów kształcenia pracownika socjalnego w Wielkiej Brytanii, miejsca pracownika socjalnego w systemie prawnym oraz roli instytucji pomocowych w dziedzinie pomocy społecznej w krajach systemu *common law*.

Kształcenie do profesji społecznych w Wielkiej Brytanii

Wielka Brytania jest dobrym przykładem kraju dokonywania się zmian w kształceniu pracowników socjalnych w innym kierunku, niż wskazują na to standardy europejskie⁹. Wynika to z przemian, jakie dokonały się w kształceniu i praktyce realizacji zadań pomocy społecznej w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat. Cechą charakterystyczną jest uwarunkowanie usług socjalnych i wprowadzenie do pracy socjalnej zasad biznesu i gospodarki rynkowej.

Zmiany systemowe wywarły bardzo istotny wpływ na kształt edukacji do profesji społecznych, która została ujęta w tzw. modelu kompetencji. Zakłada on, że w każdej pracy niezbędny jest określony standard specyficznych umiejętności i wiedzy wymaganej do wykonywania określonych zadań. Ów

⁸ E. Kantowicz, *Elementy teorii i praktyki pracy socjalnej*, Olsztyn 2001, s. 80.

⁹ J. Kearney, *Edukacja w zakresie pracy socjalnej w Wielkiej Brytanii: historia, urynkowienia pracy socjalnej. Praktyka, kształcenie*, [w:] W. Warzywoda-Kruszyńska, J. Krzyszkowski (red.), op. cit., s. 61.

model stał się podstawą do określenia nowych kwalifikacji – dyplomu pracy socjalnej.

Biznesowe podejście do usług socjalnych, przyjęcie zasady, że każdy zawód ma kluczowy cel, funkcje, role opisujące realizację celu, czynności, wyniki i kryteria oceny wyników podjętych czynności, spowodowało, iż w procesie kształcenia pracowników socjalnych nastąpiło *de facto* szkolenie ich do wykonywania konkretnej pracy, a tym samym obniżenie poziomu oczekiwania co do wysokiego poziomu kształcenia akademickiego¹⁰. Zgodnie z przyjętymi standardami kształcenia i kwalifikacjami w zakresie pracy socjalnej przez 70 uniwersytetów brytyjskich, kształcenie może odbywać się na poziomie bakałarza lub magistra. Nowe programy uwzględniają ogólne standardy rządowe, uniwersyteckie i opinie pracodawców, a obejmują: 200 dni kształcenia akademickiego i 200 dni praktyk w co najmniej dwóch instytucjach socjalnych w systemie studiów 3-letnich, formy kursów kwalifikacyjnych dla zatrudnionych w placówkach pracowników socjalnych, studia i programy badawcze na poziomie magisterium lub doktoratu. Ostatecznie osoby uzyskujące kwalifikacje profesjonalne w trakcie studiów są akceptowane i wpisane do rejestru jako pracownicy socjalni.

W zapewnienia wysokiego standardu usług w obszarze pomocy społecznej w Wielkiej Brytanii rozwinęło się wiele procedur akceptujących osoby chcące studiować pracę socjalną. W praktyce osoby aplikujące do służb społecznych muszą wykazać się dobrą reputacją oraz przejść pozytywnie test z przygotowania do praktyki przed odbyciem zasadniczego kształcenia u pracodawcy. Natomiast w podyplomowych formach akademickiego kształcenia ważne jest nabywanie specjalistycznych kompetencji profesjonalnych do określonych pól pracy socjalnej z jednostkami, grupami i społecznościami.

Główny i podstawowy cykl kształcenia do profesji społecznych prowadzi do uzyskania dyplomu w zakresie pracy socjalnej, który nie jest równoznaczny z akademickim stopniem bakałarza. W Wielkiej Brytanii dyplomowani pracownicy socjalni po minimalnym okresie 2 lat praktyki i podjęciu studiów zaocznych mogą otrzymać stopień PQ, który jest efektem kombinacji studiów i praktyki, lub mieć uznane zaawansowane kompetencje w dziedzinie: praktyki, zarządzania, badań lub edukacji. Uniwersyteckie kwalifikacje do profesji społecznych są także akceptowane przez agencje odpowiedzialne za promocję i akceptację edukacji do pracy socjalnej.

Edukacja profesjonalistów realizowana jest na kilku specjalnościach: pracownik socjalny, opiekun pracy społecznej młodzieżą i społecznością lokalną, opiekun sądowy oraz wychowawca społeczny¹¹.

¹⁰ J. Brągiel, A. Kurcz, op. cit., s. 27.

¹¹ E. Kantowicz, *Praca socjalna w Europie. Inspiracje teoretyczne i standardy kształcenia*, Olsztyn 2005, s. 258.

Pracownik socjalny w państwach systemu *common law* – zagadnienia teoretyczne i praktyczne

Pomoc społeczna po II wojnie światowej przybrała zupełnie nowe formy w wielu krajach na całym świecie w zależności od polityki państwa oraz obszaru wpływów zwycięskich mocarstw. W tym miejscu nie ma sensu odnosić się do polskiego systemu pomocy społecznej, ponieważ została ona zepchnięta na margines, a osoby korzystające z pomocy państwa były uważane za obywateli gorszej kategorii, podobnie jak i cała problematyka dotycząca pomocy społecznej¹². Dopiero po 1989 r. nastąpiły istotne zmiany, a system pomocy społecznej w Polsce zaczął przypominać system pomocowy innych krajów europejskich. Z uwagi na podstawowy problem, jaki pojawił się po zmianach ustrojowych, tj. bezrobocie, pierwsze działania pomocowe państwa polskiego zostały skierowane głównie na ten obszar. Wówczas to istotne zadania pracownika socjalnego polegały na zabezpieczeniu minimum socjalnego osobom bezrobotnym lub aktywizowaniu ich do podjęcia zatrudnienia.

Zupełnie inaczej przejawiała się rola pracownika socjalnego w Wielkiej Brytanii, gdzie szybko rozpoczął się proces prywatyzacji pomocy instytucjonalnej, a ciężar pomocy środowiskowej zaczęto przenosić na rodzinę i organizacje pozarządowe. Warto w tym miejscu przypomnieć o podstawowych zasadach obowiązujących w Wielkiej Brytanii w dziedzinie pomocy społecznej. Otóż świadczenia społeczne są tam dostarczane bezpośrednio przez agendy państwowe bądź pośrednio poprzez dofinansowywanych przez państwo wolontariuszy lub odbywa się to przez zakup świadczeń od podmiotów prywatnych¹³.

Za organizację całego „pakietu” pomocy społecznej dla konkretnej osoby odpowiedzialny jest pracownik socjalny, który ocenia jej potrzeby i dobiera odpowiednią formę i rozmiar pomocy – stacjonarnej bądź domowej. Ocenie podlega także wielkość dochodów i majątku danej osoby, co pozwala określić, do jakiego poziomu podopieczny będzie musiał współfinansować opiekę długoterminową. Pomoc środowiskowa jest podzielona terytorialnie – każda dzielnica posiada biuro rejonowe, które poza obsługą ogólną specjalizuje się w określonym rodzaju usług: dla ludzi starszych, dzieci i rodzin, niepełnosprawnych, chorych psychicznie. Obok pomocy środowiskowej istotną rolę pełni także tzw. pomoc domowa, świadczona przez opiekunki domowe pod kierownictwem tzw. koordynatorek. Oddzielną grupę stanowią pracownicy socjalni pracujący w szpitalach i opiekujący się rekonwalescentami.

¹² A. Miruć, *O istocie pomocy społecznej*, „Administracja Teoria. Dydaktyka.. Praktyka” 2006, nr 4, s. 28; D. Zalewski, *Opieka i pomoc społeczna. Dynamika instytucji*, Warszawa 2005, s. 58–63.

¹³ J. Dobkowski, *Europejskie systemy pomocy społecznej (wybrane uwagi z zakresu komparystyki administracyjnej)*, „Studia Prawnoustrojowe” 2009, nr 9, s. 179.

Podobny system podziału zadań i właściwej pieczy nad osobami potrzebującymi pomocy lub czasowego wsparcia obowiązuje również w innych krajach systemu *common law*, m.in. w Australii, Nowej Zelandii i Kanadzie¹⁴. Praca socjalna w wyżej wymienionych państwach jest „narzędziem” służącym wykonaniu funkcji danej agencji przy pomocy pracowników socjalnych. Jednak to stosunkowo krzywdząca teza, ponieważ rola pracownika socjalnego jest bardzo rozbudowana w zależności od miejsca, w którym wykonuje on swoje obowiązki. Warto tu zauważyć, że pracownik socjalny w Stanach Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii czy Australii ma kilka rodzin lub podopiecznych (od 3 do 7), z którymi spędza wiele czasu i doskonale powinien orientować się w ich bieżącej sytuacji. Należy zauważyć, iż rola i zadania pracownika socjalnego są ukierunkowane na konkretne dysfunkcje społeczne.

W krajach *common law* zasadniczo zadania i obowiązki pracownika socjalnego zostały tak zorganizowane, że zajmuje się on wyselekcjonowanym tematem pomocy dla wszystkich swoich podopiecznych. Dla przykładu zauważmy, że pracownicy socjalni zatrudnieni w placówkach opieki nad dziećmi dążą do zapewnienia zastępczej opieki rodzicielskiej dzieciom pozbawionym troski ze strony rodziny biologicznej, a nieraz także do udzielenia pomocy rodzicom, którzy często nie są zdolni do wykonywania funkcji rodzicielskich ze względu na swoje negatywne doświadczenia z dzieciństwa. Zupełnie inne zadania ciążyą na pracownikach socjalnych wykonujących usługi w placówkach służby zdrowia, tak ogólnomedycznych, jak też psychiatrycznych¹⁵ czy innych, gdzie ich specyficzne funkcje wywodzą się z przynależności do instytucji o charakterze leczniczym. Ważnym elementem takiej pracy jest to, że pracownik socjalny nie tylko monitoruje na bieżąco problemy podopiecznego, ale też aktywnie uczestniczy w ich rozwiązywaniu¹⁶.

W krajach *common law* duży nacisk kładzie się na łączenie grup podopiecznych na zasadach wzajemnej pomocy. Osoby wymagające wsparcia mogą na bieżąco dzielić się doświadczeniami w rozwiązywaniu trudności, a także wspólnie spędzać czas, co szczególnie jest pożądane w przypadku pracowników socjalnych pracujących z osobami starszymi lub niepełnosprawnymi¹⁷. Rola pracownika socjalnego polega zatem nie tylko na doraźnej służbie osobie potrzebującej, ale także na umiejętnym dobraniu do współpracy innych pracowników socjalnych wraz z ich podopiecznymi. W swojej pracy zawodowej często ściśle współdziałają oni z kuratorami sądowymi, psychologami czy innymi osobami posiadającymi szczególne uprawnienia i mają obowiązek informowania ich o wszelkich zmianach, postępach lub brakach po-

¹⁴ Zob. [online] <<http://newzealand.govt.nz/browse/social-welfare-support/>>.

¹⁵ Zob. [online] <www.aasw.asn.au/events/category/all-events>.

¹⁶ J. Parkin, *Ochrona dziecka w Zjednoczonym Królestwie. Materiały z konferencji „Dzieci i młodzież jako ofiary przemocy”*, Gdańsk 1997, s. 3 i n.

¹⁷ Zob. [online] <<http://www.usa.gov/Topics/Seniors.shtml>>.

stępu w pracy z podopiecznymi. Warto tu wspomnieć, że taki system kierunkuje realną pomoc do osób potrzebujących, a z pracowników socjalnych czyni swego rodzaju specjalistów w zależności od dysfunkcji podopiecznych.

W krajach anglosaskich status pracownika socjalnego na tle różnych grup zawodowych jest dość wysoki, ponieważ świadczone usługi w bardziej wydajny sposób pomagają w rozwiązywaniu problemów społecznych. Jeszcze jednym istotnym elementem jest to, że świadczona praca odbywa się tam w różnych godzinach – w zależności od potrzeb i specyfiki sprawowanej pomocy.

Podsumowując rolę i funkcję w społeczeństwie pracownika socjalnego, można stwierdzić, że osoba wykonująca ten zawód w krajach *common law* nie jest instytucją samą w sobie, mogącą znaleźć rozwiązanie każdego problemu. Pracownik socjalny stał się tam swego rodzaju specjalistą od bardzo konkretnej dysfunkcji społecznej.

Tak zorganizowana pomoc osobom potrzebującym jest bardzo efektywna, choć kosztowna. Jednak korzyści płynące z takiego podziału obowiązków przekładają się na jakość życia społecznego oraz zadowolenie obywateli. Pracownik socjalny w państwach systemu *common law* doskonale orientuje się w bieżących problemach i potrzebach podopiecznych i może w sposób skuteczny współdziałać na rzecz poprawy warunków ich bytu. Jest „ostoją i podporą” w rozwiązywaniu codziennych problemów podopiecznych, a także nauczycielem właściwych postaw społecznych dla osób potrzebujących wsparcia. Natomiast polski pracownik socjalny w praktyce jest urzędnikiem ośrodka pomocy społecznej, a takie jego umiejscowienie nie może wpływać na poprawę jakości usług socjalnych, nie wspominając o właściwej pracy nad rozwiązywaniem bieżących trudności podopiecznych.

W tym miejscu warto przypomnieć, iż pracownik socjalny nie może jedynie służyć do tego, by zaopiniować pozytywnie wnioski o przyznanie świadczenia pieniężnego, ale musi przede wszystkim pracować ze swoim podopiecznym nad rozwiązywaniem ich problemów, tzn. ubóstwa i wykluczenia społecznego. Winien też ich integrować ze środowiskiem o właściwych postawach społecznych oraz obywatelskich¹⁸.

Rola instytucji pomocowych w dziedzinie pomocy społecznej w krajach systemu *common law*

Od stuleci różne kraje na wszystkich kontynentach starają się opracować jak najlepszy system pomocy osobom, które czasowo lub trwale znalazły się w trudnej sytuacji finansowej, zdrowotnej lub mają problemy z dostosowa-

¹⁸ A. Mielczarek, *Dokąd zmierza praca socjalna w XXI wieku*, Włocławek 2002.

niem się lub marginalizacją w życiu publicznym. Nie jest to łatwe zadanie, ponieważ trudno przewidzieć ilość i rozległość problemów, z jakimi będą się borykać poszczególne rządy.

Celowo mówimy tu o planowaniu pomocy, ponieważ świadczona pomoc doraźna jest zawsze droższa i najczęściej nie wypełnia należycie swoich celów, funkcji i zadań. Umiejętność przewidywania jest tu cechą pożądaną i szczególnie przydatną. W oparciu o plany i założenia polityki społecznej można bowiem powoływać do życia instytucje, które są niezbędne dla prawidłowego funkcjonowania pomocy państwa dla osób potrzebujących. Instytucje zajmujące się pomocą dla osób potrzebujących muszą w sposób właściwy świadczyć swoje usługi i przede wszystkim realizować postawione przez prawo zadania publiczne w taki sposób, by stopniowo likwidować przyczynę, dla której dana osoba zwraca się o udzielenie jej wsparcia.

Można posłużyć się w tym miejscu przykładem Stanów Zjednoczonych lub Australii, gdzie w celu uniknięcia tego rodzaju sytuacji państwo zachęca mieszkańców do korzystania z różnego rodzaju usług opiekuńczych, proponując całą gamę dodatkowych form pomocy, ale w wybranych do tego miejscach. Stanem, gdzie można spotkać więcej osób w wieku poprodukcyjnym, które korzystają z usług opiekuńczych lub innych o charakterze instytucjonalnym, jest Floryda (USA), natomiast jego australijskim odpowiednikiem będzie stan Południowa Australia.

Polityka pomocowa realizowana przez wspomniane wyżej państwa wyraźnie sprowadza się do przemyślanych działań, które mają na celu uskutecznić właściwy system pomocy oraz zminimalizować państwowe środki finansowe na pomoc instytucjonalną, która jest jedną z najdroższych form wspierania osób potrzebujących. Jako że pomoc instytucjonalna jest kosztowna dla budżetu państwa, w krajach *common law* przyjęto niepisaną zasadę, że musi być ona przede wszystkim efektywna. Dlatego też w placówkach opiekuńczych lub opiekuńczo-wychowawczych zatrudnia się wysoko wykwalifikowany personel.

W Kanadzie oferuje się obywatelom system zabezpieczenia socjalnego, który zakłada opłacanie składek związanych z opieką medyczną domową lub w przypadku pobytu w szpitalu psychiatrycznym. Rząd kanadyjski nie narzuca w tym zakresie żadnych nakazów ani zakazów, ale umożliwia w prowincjach rozwój tego rodzaju usług¹⁹. Widać wyraźnie, że socjalną pomoc instytucjonalną planuje się w sposób przemyślany i umożliwiający współfinansowanie przez potencjalne osoby zainteresowane lub i samych podopiecznych. System ten różnie działa w różnych prowincjach kraju, ale jest stopniowo rozpowszechniany.

---

¹⁹ R. Standyk, *The Status of Canadian Nursing Home Care: Universality, Accessibility, and Comprehensiveness*, Halifax 2002, s. 7.

W Australii programy rządowe ukierunkowane są na szkolenie jak największej liczby osób do opieki domowej. Chodzi o to, aby placówki opiekuńcze przyjmowały jedynie takich podopiecznych, którzy rzeczywiście nie mogą samodzielnie funkcjonować w środowisku, a najbliższa rodzina nie jest w stanie im zapewnić właściwej opieki²⁰. Dotyczy to głównie pomocy w stonku do osób w wieku poprodukcyjnym oraz do niepełnosprawnych.

Zupełnie inaczej niż w Polsce działa instytucjonalna pomoc dla dzieci. W krajach *common law* praktycznie nie funkcjonują domy dziecka, a szeroko rozpowszechniona jest rodzinna opieka zastępcza oraz zawodowa zastępcza opieka rodzicielska. Ważne w tym przypadku jest to, że opieka instytucjonalna nad dziećmi jest świadczona nie tylko przez podmioty powoływane przez samorządy lokalne, istnieje również możliwość sprawowania takiej pieczy przez podmioty prywatne²¹. W Wielkiej Brytanii utrzymanie którejkolwiek instytucji pochłania identyczne środki, ale polityka zabezpieczenia nieletnich wprowadza możliwość konkurencji. Instytucje, które w sposób właściwy świadczą usługi opiekuńcze dla dzieci, mogą uzyskać większe dotacje na prowadzenie swoich placówek bez względu na to, czy są to rodziny zastępcze, czy rodzinne domy dziecka²². Ważne, że w ciągu trwania tego typu działalności świadczona jest stała pomoc instytucji rządowych oraz agend powołanych, które kontrolują wszelkie placówki, jak również służą pomocą i doradztwem w szerokim zakresie.

Istotną rolę na każdym etapie świadczenia pomocy pełni osoba pracownika socjalnego, który podobnie jak w przypadku mieszkańca domu pomocy społecznej, tak samo i w przypadku dziecka umieszczonego w placówce opiekuńczej lub wychowawczej jest pierwszą osobą do kontaktu. Powinien on być profesjonalny, etyczny i z punktu widzenia świadczeniobiorców skuteczny²³. Warto wspomnieć, że w tych instytucjach największy nacisk kładzie się na kreowanie właściwych postaw, umacnianie więzów rodzinnych, dlatego wykwalifikowani pracownicy socjalni pracują przede wszystkim z rodzicami, którzy w niewłaściwy sposób sprawowali opiekę nad dzieckiem.

Tworzone masowo w XIX wieku sierocińce miały na celu zapewnić opiekę nad dziećmi, ale dość szybko w Stanach Zjednoczonych uznano, że wcale nie rozwiązują problemu braku opieki rodzicielskiej, a ponadto w należyty sposób nie wywiązują się ze swojej roli wychowawczej i są drogie w utrzymaniu²⁴. Amerykanie jako pierwsi zareagowali na niewłaściwą opiekę nad sie-

---

²⁰ Zob. [online] <www.health.gov.au/internet/ministers/publishing.nsf/Content/mr-yr10-nr-nr100.htm>.

²¹ E. Kantowicz, *Elementy teorii...*, s.202 i n. oraz J. Parkin, op. cit., s. 2.

²² Zob. [online] <www.commissioningsupport.org.uk/idoc.ashx>.

²³ A. Miruć, *Pracownik socjalny – zawód zaufania publicznego?*, „Administracja. Teoria. Dydaktyka. Praktyka” 2007, nr 2, s. 84–105.

²⁴ Zob. [online] <www.missionfinder.org/orphanages.htm>.

rotami, a potem nad dziećmi z rodzin niedostosowanych społecznie i zaczęli wprowadzać stopniowo rodzinną opiekę zastępczą oraz zawodową opiekę rodzicielską. Praca z rodzicami biologicznymi to także priorytet w Kanadzie, Australii, Nowej Zelandii i Wielkiej Brytanii. Praca taka „wypiera” postawy patologiczne i zmniejsza dziedziczenie niewłaściwych doświadczeń, które mogłyby być powielane w następnych pokoleniach. Można zauważyć, że pomoc instytucjonalna jest tam bardziej ukierunkowana na pracę indywidualną, dostosowaną do realnych problemów, które dotyczą rodziny czy osobę wymagającą wsparcia. Ogromna dbałość o właściwy proces wychowawczy, opiekuńczy, rehabilitacyjny z pewnością przekłada się na jakość warunków bytu osoby umieszczonej w dowolnej instytucji i zapewnia większe poczucie bezpieczeństwa.

System *common law* szybciej i łatwiej reaguje na potrzeby i problemy społeczne, naprzeciw którym wychodzą regulacje prawne. W efekcie przepisy umożliwiają tworzenie podlegających kontroli rządowej organizacji i agend pomocowych, które świadczą usługi swoim beneficjentom. Świadczenie usług opiekuńczych jest zadaniem bardzo odpowiedzialnym, „delikatnym” w swej materii i nie może tu być miejsca na błędy. Taka konstrukcja pomocy instytucjonalnej jest godna naśladowania. Nabyte doświadczenia i wyniki z podejścia indywidualnego do podopiecznego okazują się o wiele bardziej wydajne niż rozwiązania polskie. Być może część z nich będzie można wykorzystać w pracy w rodzimej pomocy społecznej dzięki organizowanym spotkaniom i wizytom studyjnym przedstawicieli placówek, organizacji pozarządowych i władz w ramach wymiany doświadczeń i poszukiwania skutecznego sposobu na zapewnienie bezpieczeństwa w stosunku do osób wymagających wsparcia lub doraźnej opieki instytucjonalnej.

Uwagi końcowe

Rola pracownika socjalnego w państwach *common law* jest istotna i wielotorowa. Polega nie tylko na doraźnej służbie osobie potrzebującej, ale także na umiejętności dobrania do współpracy innych pracowników socjalnych wraz z ich podopiecznymi. Osoba wykonująca ten zawód jest tam specjalistą od bardzo konkretnej dysfunkcji społecznej.

O profesjonalizacji pracy socjalnej w Europie i na świecie świadczy również konstituowanie się zawodu pracownika socjalnego w przepisach prawa. Wynika to przede wszystkim z wpisania go do rejestru zawodów, określenie funkcji i zadań oraz umiejętności i kompetencji. Aktualne wymagania stawiane pracownikom socjalnym są coraz wyższe, konieczne jest zatem posiadanie specjalistycznej wiedzy, umiejętności i predyspozycji personalnych.

Wszędzie tam, gdzie są ludzie bezradni, dotknięci niepełnosprawnością, bezrobociem, powinni działać pracownicy socjalni – osoby wykształcone, świadome odpowiedzialności i wpływające na sprawność i jakość działań podmiotów zajmujących się pomocą społeczną. Nowe wyzwania, nowe zadania i nowe problemy powinny stać się podstawowym argumentem przemawiającym za kształceniem wysoko wykwalifikowanych kadr, które sprostałyby nowym wymaganiom w zakresie pomocy społecznej.

Summary

Role of social workers in welfare systems of the common law countries

Key words: social worker, social work, social aid, professionalism, social services, standards of education.

In this paper I am going to analyze the role of social workers in so called “common law” countries. To describe importance of social workers we need to focus on the social workers’ position in welfare, legal requirements concerning their status and finally on standards of education of potential social workers. Because I am interested in the “common law” countries, in this article all analysis are focused on the Great Britain’s welfare system which is the most representative.

Social workers in the “common law” countries are responsible for random aid and basic diagnose of their pupils to direct them to other social workers who are specialists in various fields of social care. Those, who decided to become social workers in the “common law” countries are narrow specialists. They do not take positions of “almighty” experts who could help anyone with anything.